

УДК 342.9

УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ КОНТРОЛЬ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Савченко Ю.І., аспірант
кафедри адміністративного права і процесу
Університет державної фіскальної служби України

Стаття присвячена визначенню ролі управління інформаційною діяльністю суб'єктів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства при виявленні правопорушень у сфері оподаткування, як необхідної складової управлінської діяльності.

Ключові слова: управління, інформаційна діяльність, службова діяльність, оподаткування, Державна фіскальна служба.

Статья посвящена определению роли управления информационной деятельностью субъектов, которые осуществляют контроль над соблюдением налогового законодательства при выявлении правонарушений в сфере налогообложения, как необходимой составляющей управленческой деятельности.

Ключевые слова: управление, информационная деятельность, служебная деятельность, налогообложение, Государственная фискальная служба.

Savchenko Y.I. MANAGEMENT OF SUBJECTS WHICH CARRY OUT CONTROL AFTER INHIBITION OF TAX LEGISLATION AT THE EXPOSURE OF OFFENCES IN THE FIELD OF TAXATION INFORMATIVE ACTIVITY

The article is devoted determination of role of management of subjects which carry out control after inhibition of tax legislation at the exposure of offences in the field of taxation informative activity, as a necessary constituent of administrative activity.

Key words: management, informative activity, official activity, taxation, Government Fiscal Service.

Постановка проблеми. Останнім часом Україна здійснює поступовий перехід до інформатизації суспільства, який характеризується зростанням ролі інформації у соціальних процесах, швидкості її обробки, проникненням електронно-обчислювальної техніки та заснованих на ній сучасних інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя. Це підтверджується прийняттям низки нормативних актів вищих органів державної влади та управління, що регулюють інформаційні відносини в Україні.

Одним із пріоритетів розвитку інформаційного суспільства в Україні є інформатизація органів державної влади, правоохоронних органів і податкової міліції зокрема, яка повинна сприяти забезпеченню прозорості та відкритості діяльності цих органів, підвищенню ефективності їх функціонування, якості надання населенню інформаційних послуг, інтеграції України до глобального інформаційного простору. Здійснення інформатизації залежить насамперед від рівня розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій, у тому числі від використання програмного забезпечення, необхідного для виконання органами державної влади покладених на них завдань.

Інформатизація суспільства суттєво впливає на розвиток суспільних інформаційних потреб. Сьогодні це глобальний процес, пов'язаний з кардинальними змінами структури і характеру світового економічного і соціального розвитку з переходом до наукомісткого виробництва і нових видів інформаційного обміну. Він охоплює практично все світове суспільство, впливає на більшість сфер діяльності, суттєво змінюючи характер його розвитку, соціально-економічні відносини, рівень і якість життя всіх людей.

Сьогодні інформація розглядається як один із найважливіших ресурсів розвитку суспільства поряд з матеріальними, енергетичними і людськими ресурсами. Управління будь-якою соціально-економічною системою пов'язане з інформаційними процесами. Високоєфективна управлінська діяльність може здійснюватися не інакше, як на основі бездоганного інформаційного матеріалу, і власне управлінський процес завершується отриманням нової інформації.

Ступінь розробленості проблеми. Питанням управління підрозділами податкової міліції та їх інформаційному забезпеченню присвячені окремі публікації, монографії, матеріали науково-практичних конференцій. Основні результати дослідження ґрунтуються на практиці роботи органів податкової служби та наукових розробках вітчизняних вчених: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, Л.К. Воронової, І.П. Голосніченка, Н.О. Гурорової, Є.В. Додіна, М.М. Дорогих, М.В. Гуцалюка, Г.Г. Забарного, Р.А. Калюжного, С.В. Ківалова, Л.В. Ковалюк, М.П. Кучерявенка, П.В. Мельника, Н.Р. Нижника, П.С. Пацурківського, В.П. Петкова, В.М. Поповича, Л.А. Савченко, В.В. Цветкова, В.С. Цимбалюка, В.О. Шамрая, М.Я. Швеця, Ю.С. Шемшученка, В.К. Шкарупи та ін.

Зазначені науковці розглядали питання інформаційної діяльності підрозділів податкової міліції в контексті інформаційного забезпечення досить поверхово, як широке і багатогранне поняття, що включає в себе значний спектр регулювання інформаційних відносин загальних суб'єктів.

Так, Дмитренко Е.С. з урахуванням специфіки діяльності органів, що здійснюють контроль за дотриманням податкового зако-

нодавства, запропонувала таке визначення: податкова інформація – це сукупність відомостей і даних щодо обчислення та сплати податків і зборів, що створені, надані, зібрані, одержані, збережені, накопичені, оброблені, передані, використані, поширені, оприлюднені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, які підлягають аналізу, охороні та захисту. Автори статті вважають таке трактування поняття найбільш доцільним, адже воно відображає всі сторони інформаційної діяльності податкових органів, передбаченої законодавством [1, с. 42].

Поняття управління інформаційною діяльністю суб'єктів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, на сьогодні юридично не закріплене, а отже, є юридично неузгодженим та невизначеним.

Мета статті полягає у визначенні поняття і особливостей управління інформаційною діяльністю суб'єктів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства.

Виклад основного матеріалу. Злочинність, яка пов'язана з несплатою податків до державного бюджету, постійно трансформується та набуває нових, більш досконалих організаційних форм та методів. У зв'язку з цим явищем потребують удосконалення форми та методи боротьби зі злочинністю у сфері ухилення від сплати податків підприємствами усіх форм власності, як і державних, так і приватних, підприємств малого, середнього або великого бізнесу, зокрема і за рахунок підвищення ефективності управління інформаційною діяльністю суб'єктів, що здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства взагалі та їх оперативної-розшукової і кримінально-процесуальної діяльності зокрема.

Слід також зазначити, що наразі в Україні діють непоодинокі злочинні угруповування, які надають послуги з мінімізації сплати податків суб'єктам господарської діяльності з метою незаконного формування завищення витрат господарської діяльності, що породжує розкрадання бюджетних коштів шляхом безпідставного відшкодування податку на додану вартість, легалізації контрабандних товарно-матеріальних цінностей, переказом безготівкових коштів в готівку, заниження одержаного прибутку тощо.

Особливості управління інформаційною діяльністю суб'єктів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, обумовлюються такими специфічними обставинами, як неочевидність джерел інформації, фрагментарність інформаційних об'єктів, протидія виявленню та оцінці інформації по конкретному правопорушенню з боку правопорушників, труднощі у вилученні такої інформації та її документуванні. Специфіка протидії злочинам у сфері ухилення від сплати податків полягає також і в тому, що кількість джерел інформації фінансово-економічного характеру досить значна, а інформація різнопланова, як за структурою, так і за змістом. Певна специфіка в процесі виявлення кримінальних правопорушень полягає і в тому, що деякі ознаки таких протиправних діянь, а також їх сліди можуть міститись в електронному середовищі, насамперед –

у базах даних державних органів, що створені та використовуються структурними підрозділами органів Державної фіскальної служби України (далі – ДФС).

Аналіз практичної діяльності підрозділів фіскальної служби свідчить про те, що на сьогодні продовжують існувати проблеми, пов'язані з необхідністю запровадження та використання сучасних інформаційних технологій для виявлення та розкриття правопорушень у сфері оподаткування. Слід також зазначити, що потребує удосконалення організація інформаційної діяльності суб'єктів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, матеріально-технічне забезпечення їх службової діяльності засобами електронно-обчислювальної техніки та ефективними програмними продуктами для здійснення інформаційної та службової роботи.

Використання в процесі виявлення, викриття і розслідування злочинів, підслідних податковим органам, сучасних методів організації управлінської та службової діяльності обумовлюється процесом інтенсивного впровадження комп'ютерних технологій у діяльність контролюючих органів.

Особливого значення набувають наукові дослідження в напрямку створення, використання та захисту відомих інформаційних ресурсів ДФС та податкової міліції зокрема, зважаючи на те, що за рахунок податків формується близько 70% дохідної частини бюджету України.

Ступінь розвитку інформаційних ресурсів контролюючих органів, а також рівень функціональності інформаційних систем значною мірою визначають спроможність податкової міліції протидіяти злочинності у сфері оподаткування і забезпечувати поповнення бюджету країни та її економічну безпеку.

Інформаційно-службова діяльність органів, що здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства, передуює кримінологічній характеристиці злочинності, але відрізняється від останньої ширшим спектром інформаційних і характеризуючих даних.

Практична діяльність органів ДФС та податкової міліції полягає у протидії кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування та пов'язана з виявленням і викриттям різноманітних механізмів протизаконного ухилення від сплати податків (використання фіктивних, транзитних підприємств, конвертаційних центрів, провадження підприємницької діяльності без реєстрації в державних органах, укладання неправомірних угод, проведення псевдооперацій тощо).

У своїй роботі податкові органи використовують інформацію, отриману з різноманітних конфіденційних та офіційних джерел [2, с. 45].

Досвід контролюючих органів свідчить, що отримання службової інформації з різних джерел (фізичні та юридичні особи, відомчі інформаційні ресурси податкової міліції, бази даних інших установ та організацій) дозволяє провести на цій основі більш якісний аналіз стану фінансово-господарської діяльності об'єкта, що становить службовий інтерес, виявити ті чи інші ознаки або сліди податкових злочинів.

Суттєве значення має також можливість ідентифікації інформаційних об'єктів в електронному середовищі, встановлення їх характеру та зв'язків між ними для підвищення ефективності довідкового та інформаційного забезпечення службової діяльності. Знання та урахування цих зв'язків дозволяє визначити досить чіткі орієнтири для системної організації інформаційної діяльності у боротьбі з кримінальними правопорушеннями, а також допомагає завчасно зосередити зусилля контролюючих органів на пріоритетних напрямках боротьби з кримінальними правопорушеннями в сфері оподаткування.

У той же час інформаційна діяльність суб'єктів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, та податкової міліції зокрема, як правило, спрямована на виявлення прихованої (латентної) інформації про легальну діяльність платника податків та співставлення її при встановленні фактів приховування об'єктів оподаткування. Автор статті підтримує думку Р.М. Акутаєва, який під факторами латентності розуміє сукупність обставин соціального, правового, особистого та іншого характеру, які ускладнюють виявлення (встановлення), реєстрацію та облік злочинів, а також їх розкриття [3, с. 9].

У ході встановлення умислу в приховуванні об'єктів оподаткування, схем і механізмів ухилення від сплати податків необхідно виявити офіційно незадокументовані зв'язки між суб'єктами оподаткування, їх посадовими особами.

У практичній діяльності податкової міліції з метою ефективного виявлення та розслідування податкових злочинів, слідів злочину, отримання інформації про зміст злочинної діяльності оперативний працівник може використовувати бази даних, реєстри, обліки, доступ до яких організовано за допомогою автоматизованих робочих місць (далі – АРМ).

Автоматизоване робоче місце визначається як сукупність інформаційних ресурсів програмного і технічного забезпечення, організаційних заходів індивідуального чи колективного користування з метою виконання функцій управління певними процесами.

Практика діяльності податкової міліції свідчить, що у ході оперативно-службової діяльності використовуються такі АРМ: АРМ «Облік платників податків – юридичних осіб», АРМ «Реєстрація платників ПДВ – юридичних осіб», АРМ ФСПД (фіктивний суб'єкт підприємницької діяльності), АРМ «Аудит», АРМ «Митниця», АРМ «Реєстр втрачених та викрадених паспортів», АРМ «Реєстр відкритих та закритих розрахункових рахунків» та ін.

Як показує практика, існування великого комплексу інформаційних систем та електронних ресурсів створює нові проблеми пошуку серед загальних даних фрагментів інформації, актуальної для виявлення та розкриття злочинів. На думку автора, ця проблема може бути вирішена в разі створення та запровадження трирівневої (районний рівень, обласний рівень, центральний рівень) єдиної автоматизованої системи інформаційного забезпечення інформаційно-служ-

бової діяльності, що включає інформаційно-аналітичну, оперативно-розшукову та кримінально-процесуальну діяльність податкової міліції. Цей комплекс має забезпечити виконання таких завдань:

1) автоматизація збору, накопичення та зберігання в електронному вигляді інформації: про факти та ознаки податкових правопорушень та злочинів, про осіб, що їх вчинили або підозрюються у їх вчиненні на основі відомостей, які містяться в документах та матеріалах, отриманих у ході оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності підрозділами податкової міліції; про плани оперативно-службової діяльності з забезпеченням контролю за виконанням планів проведених заходів;

2) підтримка зазначеної інформації в актуальному стані;

3) надання працівникам податкової міліції можливості використання інформації в межах оперативно-службової діяльності з метою отримання більш повних та узагальнених відомостей про об'єкти, що становлять оперативний інтерес.

Під час інформаційно-службової діяльності щодо встановлення фактів вчинення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування та під час пошуку інформації працівник податкової міліції може отримувати необхідну інформацію із внутрішніх та зовнішніх джерел.

Інформація із внутрішніх джерел – інформація, яка накопичується, зберігається та аналізується в ДФС. До такої інформації належать: дані податкової та бухгалтерської звітності платника податку (деклараций, розрахунків тощо), де можливо отримати інформацію про розміри оподатковуваних оборотів за податками (прибуток, ПДВ, акцизний податок та інші), розміри податкових зобов'язань з податків та податкового кредиту з ПДВ, наявність пільг щодо оподаткування та інше; картка особового рахунку платника податку; дані відділу примусового стягнення податків про наявність у платника заборгованості перед бюджетом та погашення такої заборгованості; дані, отримані за результатами проведених камеральних та документальних перевірок платника, в тому числі за зустрічними перевірками, а саме: дотримання норм діючого податкового законодавства, правомірність застосування податкових пільг, наявність ліцензій на здійснення підприємницької діяльності й патентів на здійснення роздрібно- та оптової торгівлі, наявність основних фондів та інше. Разом з цією інформацією працівник податкової міліції повинен вміти поєднати та проаналізувати також і ту інформацію, що надходить із зовнішніх джерел, про порушення платниками податків податкового законодавства, отриману органами, що здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства або і самим працівником податкової міліції від таких суб'єктів:

– Державної аудиторської служби: повідомлення про здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, резуль-

тативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів;

– Державної інспекції України з контролю за цінами: висновки щодо економічного обґрунтування витрат під час формування цін (тарифів) на товари, роботи і послуги, щодо яких запроваджено державне регулювання цін (тарифів);

– департаменту митної справи: встановлення фактів проведення платниками експортно-імпорتنих операцій, інформація щодо кількості та вартості автотранспортних засобів та матеріальних цінностей, що були розмитнені однією особою, своєчасність та повнота сплати податків (ПДВ, акцизний податок) та митних платежів;

– органів місцевого самоврядування: факти укладання договорів на оренду земельних ділянок, придбання ділянок під забудову та інше;

– банківських установ: інформація про рахунки, наявність коштів на рахунках, рух коштів та про розміщення коштів на депозитах;

– засобів масової інформації: інформація про продаж товарів, об'єктів нерухомості, майна; види послуг, що надаються тим чи іншим підприємством з адресою підприємства, номером телефону та ін.;

– ліцензійної палати України: інформація з єдиного ліцензійного реєстру про видачу суб'єктам підприємницької діяльності ліцензій;

– органів Національної поліції: визначення паспортних даних, факти викрадення з підприємств або приватних квартир майна та коштовностей на значні суми, дані про розшук тих чи інших осіб та інше;

– органів СБУ та прокуратури: про вчинення кримінальних правопорушень у сфері податкового законодавства;

– інших юридичних та фізичних осіб: листи, скарги, заяви;

– центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища: про ліміти та видачі ліцензії на природовикористання;

– фонду державного майна: наявність у власності рухомого та нерухомого державного майна;

– нотаріальної контори: щодо купівлі-продажу нерухомості, автотранспортних засобів, одержання спадщини, дарування;

– бюро технічної інвентаризації або органів реєстраційної служби: перевірка кількості об'єктів нерухомості та ін..

Отже, інформація, отримана в результаті службової діяльності, має не лише орієнтовний характер, хоча вона не може безпосередньо застосовуватись як докази в певному кримінальному провадженні. Але у сукупності з іншими фактичними даними така інформація може бути використана з метою документування протиправної діяльності та при пошуку і встановленні доказової інформації з метою притягнення винних до відповідальності.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що управління інформаційною діяльністю суб'єктів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства – це збирання, накопичення, інтегрування, зберігання, аналіз і систематизація орієнтуючої і доказової інформації з метою прийняття оптимальних для конкретної ситуації кримінально-правових, кримінально-процесуальних, управлінських та тактичних рішень та забезпечення ефективного виявлення і викриття злочинів у сфері оподаткування.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що проблеми визначення інформаційної діяльності в податковій сфері є досить важливими в діяльності суб'єктів, що здійснюють контроль за дотриманням податкового законодавства, та потребують подальшого вивчення як науковцями, так і практиками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дмитренко Е.С. Повноваження органів державної податкової служби у сфері забезпечення інформаційної безпеки: проблеми реалізації // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – № 1(8). – 2012. – С. 41–46.
2. Семир'янов Д.Я. Аналітична робота в органах державної податкової служби України // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Збірник наукових праць. – Донецьк: ДІВС, 2003. – № 1. – С. 44–52.
3. Акутаев Р.М. Проблемы латентной преступности: автореф. ... дисс. канд. юрид. наук / Р.М. Акутаев – Харьков, 1984. – С. 8–9.
4. Семир'янов Д.Я. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління підрозділами податкової міліції України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Д.Я. Семир'янов – Ірпінь, 2004. – 196 с.